

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора юридичних наук, професора, професора
кафедри кримінального права і процесу
Волинського національного університету імені Лесі Українки
Карпінської Наталії Володимирівни
на дисертацію Лучко Ірини Володимирівни
«Правове забезпечення державного ветеринарно-санітарного контролю та
нагляду», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду у Національному
університеті біоресурсів та природокористування України на здобуття
наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

1. Актуальність обраної теми дослідження

У сучасному світі проблеми, пов'язані з неналежним здійсненням ветеринарно-санітарного контролю, все більше загострюються. Незважаючи на досягнення науково-технічного прогресу, розробку новітніх способів боротьби з хворобами, винайдення шляхів мінімізації розповсюдження інфекцій тощо, у глобалізованому світі повсякчас створюються сприятливі умови для активної міграції збудників хвороб, повсюдного виникнення спалахів захворювань та нанесення шкоди людині, довкіллю та державі. На жаль, Україна не стоїть осторонь у цих процесах. Навпаки, в умовах ведення воєнних дій складнощі збереження ефективної та надійної системи державного ветеринарно-санітарного контролю ще більше поглиблюються. Звичайно, за умов воєнного стану кількість реальних загроз більшає, ризики зростають, а можливості держави якісно та ефективно відслідковувати ці процеси знижуються.

Додатково посилює актуальність наукового вивчення цих проблем євроінтеграційна трансформація вітчизняного законодавства. Так, введення в дію прийнятого у 2021 році нового Закону України «Про ветеринарну медицину» було вимушено відкладене на післявоєнний час. Таке рішення обумовлене об'єктивною необхідністю: з одного боку, була потреба дати час бізнесу адаптуватися до нових вимог, а з іншого – реформування ветеринарного

законодавства під час кризових умов ведення воєнних дій було би вкрай неоднозначним кроком, що лише посилив би нестабільність аграрних відносин.

Проте одночасне існування двох спеціальних однойменних законів створило специфічну правову ситуацію, за якої фактично вимушений продовжувати свою дію старий Закон України «Про ветеринарну медицину» 1992 року, який визнано неоптимальним з євроінтеграційної точки зору. При цьому регулювання відносин здійснюється із «озиранням» на майбутнє законодавче забезпечення, яке залишається замороженим та чекає свого часу. Утворення двох паралельних площин законодавства у сфері здійснення державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду додає ще більше нюансів до і без цього складного правового забезпечення даних комплексних правовідносин.

Незважаючи на суспільну вагу та відносну традиційність державного ветеринарно-санітарного контролю для вітчизняної системи права, ці відносини рідко ставали самостійним предметом наукових досліджень. У зв'язку з цим накопичилося багато теоретико-правових та практичних питань, які мали би бути вирішені саме в ході цілісного фундаментального дослідження.

У зв'язку з усім вищезазначеним слід однозначно погодитися із високим ступенем актуальності обраної теми та її значною суспільною важливістю. Нинішній стан розв'язання відповідних правових проблем державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду свідчить про потребу розроблення якісно нових доктринальних та практичних підходів до врегулювання цих відносин. Тому дослідження «Правове забезпечення державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду» та здобуті в результаті його проведення наукові досягнення у формі дисертації є актуальними та корисними. Вони мають потенціал для удосконалення сучасного ветеринарного законодавства.

Формулювання теми дисертаційного дослідження є коректним, її обсяг і складність відповідають рівню дисертації на здобуття наукового ступеня

доктора філософії, а обраний об'єкт і предмет дослідження відповідають змісту спеціальності 081 «Право».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Лучко Ірини Володимирівни вміщує в собі низку авторських наукових положень, висновків і рекомендацій, які становлять науковий і практичний інтерес та відповідають існуючим вимогам до наукових робіт такого рівня.

Дослідження виконане за допомогою органічної системи методів, що застосовувалися відповідно до поставлених завдань та використовуваного матеріалу, зокрема, основу склав універсальний філософський метод матеріалістичної діалектики. Використовувалися діалектичний метод сходження від абстрактного до конкретного і навпаки, що доповнювався загальнонауковими методами логіки, якими є аналіз і синтез. Авторка послуговувалася можливостями системно-структурного і системного методів. Додатково активно використовувалися історико-правовий, порівняльно-правовий та догматичний (формально-юридичний) методи. Вміле застосування цих та інших методів наукового пізнання надало змогу сформулювати низку важливих положень щодо правового забезпечення ветеринарно-санітарного контролю та нагляду в Україні.

Об'єм джерельної бази дослідження відповідає його меті та завданням, адже авторкою використано велику кількість наукових та інших джерел, кількість яких перевищує 300 найменувань. Аналіз такої кількості різноманітних джерел дозволив авторці охопити національний та зарубіжний науковий, нормотворчий та правозастосовний досвід.

Положення дисертації викладені коректно, недвозначно і зрозуміло. Авторка дотримується норм наукового стилю мовлення та академічного етикету, зокрема при доведенні власної точки зору в дискусійних питаннях

теорії права, науки аграрного та екологічного права. Юридична термінологія, назви нормативно-правових актів вживаються правильно.

Постановка проблеми, мети і завдань, визначення об'єкта і предмета є коректними, відповідають існуючим вимогам. Усе вищенаведене дає змогу констатувати достатню обґрунтованість роботи, її виконання на належному науковому рівні. Сформована структура дисертації повною мірою відповідає її меті і завданням та дозволяє розцінювати її як цілісну і завершену наукову роботу. Послідовне вирішення поставлених завдань на основі авторської оцінки різноманітної джерельної бази дали змогу побудувати власні достовірні і обґрунтовані наукові тези, положення, висновки та рекомендації, що заслуговують на подальшу увагу з боку науковців і нормотворчих інституцій.

3. Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Дисертація Лучко Ірини Володимирівни є сучасним комплексним дослідженням, присвяченим правовому забезпеченню державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду в Україні.

Новизну дисертаційного дослідження утворюють важливі авторські положення, що мають теоретичне та практичне значення і серед яких слід відмітити наступні.

У дисертації вперше в українській доктрині встановлено, що нагляд і контроль доцільно розмежовувати за критеріальною основою, яку складають функціональний, телеологічний, темпоральний та субординаційний критерії, внаслідок чого розроблено універсальну критеріальну матрицю, яка легко накладається на базові категорії дослідження, зокрема державного нагляду і контролю, а також державного ветеринарного нагляду і контролю. Наслідком став висновок, що державний контроль і нагляд є однорівневими явищами, методами державного управління, причому формою контролю є перевірка, тоді як нагляду – спостереження, різновидом якого є моніторинг (стор. 90).

До вагомих наукових здобутків здобувачки слід віднести ідентифікацію ветеринарного права з підгалуззю аграрного права, державного ветеринарно-санітарного нагляду і контролю – з правовим інститутом ветеринарного права, субінституційний рівень у якому складають нагляд і контроль: за переміщенням тварин, на ринках, за безпечністю і якістю ветеринарних препаратів, субстанцій та засобів ветеринарної медицини, на державному кордоні України та транспорті, під час полювання. Ми також погоджуємося із висновком про первісну фазу становлення правового субінституту державного контролю та нагляду за благополуччям тварин (стор. 68, 92).

Схвалення заслуговують висновки авторки про багаторівневу систему класифікації принципів державного ветеринарно-санітарного нагляду і контролю. Здобувачка сформувала п'ятирівневу модель у розрізі загальних (міжнародні і національні (конституційні), міжгалузевих, галузевих, підгалузевих та інституційних принципів. При цьому найменш науково розробленим виявився саме інституційний рівень, що зумовило звернення до вітчизняного та зарубіжного законодавства та подальшого виокремлення і обґрунтування системи інституційних принципів державного ветеринарно-санітарного нагляду і контролю за рахунок принципів негайності та відсутності дискримінації щодо імпортованих товарів, оптимальності взятих проб, обмеження повторних контрольно-наглядових дій мірою необхідності (стор. 88).

Безумовною позитивною рисою роботи необхідно відзначити дослідження проблем здійснення ветеринарно-санітарного контролю та нагляду при полюванні. Зокрема, здобувачкою встановлено наявність колізійних норм, які затрудняють або навіть унеможливають його проведення, що стосується передусім обов'язковості обладнання згідно з ветеринарно-санітарними вимогами майданчиків для оброблення впольованої дичини, що унеможливується через відсутність таких законодавчо закріплених вимог. Іншим прикладом колізійності є розгляд ветеринарним законодавством як об'єкту державного контролю і нагляду користувачів рибальських угідь,

визначення яких не міститься в жодному нормативно-правовому акті системи національного законодавства, що вимагає внесення відповідних змін (стор. 148).

Наведені та деякі інші положення достатньою мірою розкрито в основному тексті дослідження та відображено у висновках дисертації.

Результати дисертаційного дослідження належним чином апробовано в наукових публікаціях Лучко І. В.: у фахових наукових виданнях, а також тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Так, дисертантка опублікувала 3 наукові статті у вітчизняних наукових виданнях, а також представила результати своєї роботи на 8 міжнародних і вітчизняних наукових конференціях.

Тематика опублікованих наукових праць здобувачки відповідає темі дисертаційного дослідження.

4. Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Сформульовані дисертанткою висновки є практично значущими та реалістичними. Запропоновані положення дійсно можуть бути використані і як теоретичні напрацювання, і як практичний матеріал при підготовці змін та доповнень до нормативно-правових актів, у процесі правового виховання і підвищення рівня правової свідомості та культури громадян і державних службовців.

Також матеріали дослідження можуть бути використані при підготовці навчальних програм, лекцій, підручників, тестових завдань і дидактичних матеріалів з початкових дисциплін «Аграрне право», «Земельне право», «Екологічне право», «Правове забезпечення агробізнесу», «Публічне управління у сфері сільського господарства», «Ветеринарне право», «Медичне право», «Фауністичне право», а також під час проведення усіх видів занять із зазначених дисциплін.

Указані наукові роботи Лучко Ірини Володимирівни безпосередньо пов'язані із основними завданнями і метою дисертаційного дослідження, що свідчить про належний рівень висвітлення досліджуваних питань.

5. Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Дослідження анотації дозволяє констатувати її відповідність основним положенням, які викладено в тексті дисертації.

Анотацію подано українською та англійською мовами. Вона є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційного дослідження, де стисло окреслено основні результати дослідження і наведено положення наукової новизни.

Анотація відповідає вимогам, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також пунктом 2 Вимог до оформлення дисертації, затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Надаючи у цілому високу позитивну оцінку положенням і результатам дисертаційного дослідження Лучко Ірини Володимирівни, водночас необхідно звернути увагу на деякі спірні, недостатньо аргументовані чи неповною мірою досліджені положення, що можуть бути предметом наукової дискусії під час захисту дисертаційного дослідження.

1. На наш погляд, варто було би окремо розкрити питання про еволюційне розширення суб'єктів здійснення державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду. Так, законами «Про ветеринарну медицину»

та «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» передбачається можливість виконання окремих контрольних функцій не лише посадовими особами Держпродспоживслужби, але й представниками приватного сектору (наприклад, офіційними ветеринарними лікарями, яким *«компетентним органом надано повноваження для виконання окремих заходів державного контролю на визначеній потужності»*, та уповноваженими ветеринарами, яким *«компетентним органом надано повноваження щодо здійснення окремих заходів державного контролю господарств»*). Чи бачить здобувачка потребу та перспективи розвитку відповідного приватного напрямку ветеринарно-санітарного контролю?

2. Нам імпонує глибокий науково-теоретичний аналіз понять державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду, здійснений здобувачкою у підрозділі 1.1. роботи. При цьому вважаємо, що дисертація збагатилась би у випадку додаткового проведення важливого теоретико-практичного співвідношення таких ключових понять як «державний ветеринарно-санітарний контроль», «державний ветеринарно-санітарний нагляд» та «карантин тварин». На захисті доцільно розкрити думку авторки про доктринальне та законодавче співвідношення цих понять.

3. Визначаючи юридичну інституційну природу державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду у підрозділі 1.3. роботи, авторка доводить, що *«у структурі аграрного права ветеринарне право слід розглядати як підгалузь, відповідно державний ветеринарно-санітарний нагляд і контроль – як правовий інститут, субінституційний рівень у якому складають нагляд і контроль: за переміщенням тварин, на ринках, за безпечністю і якістю ветеринарних препаратів, субстанцій та засобів ветеринарної медицини, на державному кордоні України та транспорті, під час полювання»* (с. 92). Не заперечуючи цього висновку, хотілось би уточнити щодо перспектив подальшого розвитку даного правового інституту. Зокрема, аналізуючи законодавство, можна простежити деякі цікаві тенденції. Так, новий Закон

України «Про ветеринарну медицину» (2021) фактично відмовляється від використання термінів «державний ветеринарно-санітарний контроль» та «державний ветеринарно-санітарний нагляд». Крім того, Прикінцевими та перехідними положеннями цього Закону передбачається післявоєнне внесення змін до назви іншого важливого Закону, а саме до Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин». Очікується зміна слова «здоров'я» на словосполучення «ветеринарну медицину». Таким чином, правові засади державного ветеринарно-санітарного контролю планується суттєво змінити.

Чи можна, на думку дисертантки, говорити про перспективне формування «збірного» правового інституту державного контролю за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, ветеринарну медицину та благополуччя тварин, яким фактично буде поглинуто державний ветеринарно-санітарний контроль в його сучасному розумінні?

4. Безумовною позитивною рисою дисертаційної роботи слід вказати її виконання на високому науково-теоретичному рівні. При цьому, на нашу думку, її висновки були би ще більш обґрунтованими за умови приділення ретельнішої уваги практичним проблемам юридичної відповідальності. Авторка торкалася питань відповідальності переважно в аспекті аналізу поняття контролю та *«критерію можливості втручання в оперативну діяльність підконтрольного суб'єкта та самотійного притягнення винних осіб до юридичної відповідальності»* (стор. 38).

Натомість, важливість проблем реагування на порушення простежується в законодавстві. Так, в обох законах «Про ветеринарну медицину» (1992 та 2021) містяться статті про відповідальність за правопорушення у галузі ветеринарної медицини. При цьому вказані у законах правопорушення мають своїми суб'єктами лише підконтрольних осіб (фізичних та юридичних осіб, які здійснюють свою діяльність із тваринами чи відповідною продукцією

тваринницького походження). Однак, аналіз судової практики демонструє багато випадків оскаржень дій та бездіяльності органів державного ветеринарно-санітарного контролю і нагляду під час здійснення ними своїх функцій. Чи необхідно, на думку здобувачки, передбачати в законодавстві певні спеціальні норми щодо юридичної відповідальності органів та посадових осіб державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду?

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дослідження тексту роботи дозволяє констатувати відсутність порушень вимог академічної доброчесності та порушень інших вимог до наповнення і оформлення наукових робіт. На використані джерела інформації, ідеї та концепції у дисертації належним чином оформлено посилання.

Тема дисертаційного дослідження **Лучко Ірини Володимирівни** є актуальною та корисною, сформульовані положення, пропозиції і висновки авторки раціональні, реалістичні, самостійні, аргументовані, мають наукову новизну. Рівень виконання наукової роботи свідчить про належне виконання вимог, що висуваються до робіт такого рівня.

Необхідно відзначити, що дисертація на тему «Правове забезпечення державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду» є одним із перших комплексних досліджень за відповідним напрямом у правовій науці і відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03.04.2019 року № 283), в тому числі вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка **Лучко Ірина Володимирівна** на основі

публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент,
доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри
кримінального права і процесу
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

Наталія КАРПІНСЬКА

